

ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ У СИСТЕМІ РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Розглянуто питання удосконалення інвестиційного менеджменту, зокрема реальних інвестицій на основі впровадження ефективних інвестиційних проектів проведено аналіз методів економічного обґрунтування господарських рішень. Запропоновано використовувати для цього статистичну оптимізаційну модель показників економічного обґрунтування управлінських рішень в системі реальних інвестицій.

Ключові слова: реальні інвестиції, інвестиційний проект, невизначеність, економічний ризик, господарське рішення, методи обґрунтування господарських рішень.

Серед багатьох проблем організації та управління виробничо-господарською діяльністю вітчизняних підприємств особливого значення набувають питання прийняття і реалізації виважених, обґрунтованих та ефективних господарських рішень. І в першу чергу це стосується інвестиційної діяльності, адже ефективне реформування економіки, як довів світовий досвід, можливе лише за умови зростання інвестицій у неї. Тільки тоді можлива модернізація виробництва, впровадження нових технологій на основі сучасних наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, а також забезпечення виробництва високоякісної та конкурентоспроможної продукції і послуг, підтримання стійких темпів зростання їхніх обсягів.

Інвестиційна політика держави постійно перебуває в центрі уваги вчених – економістів та практичних працівників. Відтак питання прийняття економічно обґрунтованих рішень у сфері інвестиційної діяльності безпосередньо пов'язане з ефективною реалізацією управлінських рішень в операційній, інноваційній, фінансовій, кадровій, маркетинговій та інших важливих сферах функціонування підприємства в умовах ринкової економіки.

Особливої актуальності набувають питання розробки, обґрунтування, прийняття та реалізації господарських рішень, що є важливою складовою алгоритму управлінської діяльності. Господарські рішення охоплюють широке коло питань, пов'язаних із здійснення економічної роботи на підприємстві, та є обов'язковим елементом реалізації управлінського впливу на процеси руху і зміни матеріальних, вартісних та фінансових ресурсів, що є у власності чи в оперативному управлінні суб'єкта господарювання.

Дослідженням категорії управління присвячені наукові праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: М. Альберт, Д. Дерлоу, Л. М. Кузьменко, М. Мескон, В. С. Пономаренко, М. Г. Чумаченко, О. М. Ястремська та інші. Авторами наукових праць, що стосуються проблеми прийняття інвестиційних рішень, є В. Беренс, В. А. Москвин, В. П. Савчук, В. Г. Федоренко. Питання вдосконалення процесу підготовки, обґрунтування, прийняття та реалізації господарських рішень розглядали В. О. Василенко, А. Е. Воронкова, С. М. Клименко, О. Є. Кузьмін, В. В. Стадник, Р. А. Фатхутдінов та інші.

Науковий доробок цих вчених стосується теоретичних та методологічних питань розробки та

реалізації управлінських рішень, у тому числі - у сфері реальних інвестицій, пошуку науково обґрунтованих шляхів і напрямів удосконалення економічного обґрунтування управлінських рішень у системі інвестиційного менеджменту.

Разом з тим, проблема економічного пояснення управлінських рішень на рівні підприємства залишається недостатньо дослідженою. У науковій і спеціальній літературі незначну увагу звернено на обґрунтування господарських рішень у системі реальних інвестицій, які покликані забезпечити стабільний розвиток усіх підрозділів підприємства і необхідних заходів ефективного впливу на всі системи його інвестиційної діяльності.

Метою нашого дослідження є уточнення сутності реальних інвестицій на основі впровадження ефективних інвестиційних проектів, аналіз чинних методів економічного обґрунтування управлінських рішень, розробка науково вмотивованих шляхів і напрямів удосконалення прийняття економічно аргументованих управлінських рішень у системі інвестиційного менеджменту підприємства, спрямованого на забезпечення ефективної діяльності усіх його підрозділів.

Історичний розвиток суспільних виробничих відносин показав, що ефективне реформування економіки можливе лише за умови зростання інвестицій у неї. Тільки тоді здійснюється модернізація виробництва, впровадження нових технологій, а також забезпечення виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції і послуг, підтримання стійких темпів зростання їхніх обсягів.

Сучасна економіко-правова база країни стосовно регулювання та юридичного захисту інвестицій почала формуватися з прийняттям Законів України "Про захист іноземних інвестицій в Україні" від 10 вересня 1991р. та "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991р. Останній закон є основним для визначення загальних правових, економічних і соціальних умов інвестиційної діяльності на території України, і спрямований на забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності.

Відповідно до ст. 1 цього Закону інвестиціями вважаються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, в результаті яких створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

У науковій літературі можна зустріти велику кількість визначень поняття "інвестиція" та її класифікацій. Зокрема за об'єктами вкладення коштів інвестиції поділяються на реальні (вкладення капіталу в промисловість, сільське господарство, будівництво й інші галузі) та фінансові інвестиції (придбання цінних паперів). Реальні інвестиції становлять вкладення капіталу в якусь галузь економіки або підприємство, результатом чого є утворення нового капіталу або збільшення наявного (будинки, устаткування, товарно-матеріальні запаси тощо). Іншими словами, реальні інвестиції виражають економічні відносини, що складаються між суб'єктами інвестиційної діяльності та виявляються в попиті на інвестиційні товари та їх пропозицій з метою забезпечення приросту капіталу, збільшення прибутку й реалізацію інших цілей. Реальні інвестиції спрямовуються на відтворення основного капіталу та приріст матеріально-технічних запасів.

Фінансові інвестиції – це вкладення коштів у різноманітні фінансові інструменти (активи – фондові цінні папери, банківські вклади (депозити) тощо). Іншими словами фінансові інвестиції виражають економічні відносини, що складаються між суб'єктами інвестиційної діяльності та виявляються у попиті й пропозиції цінних паперів та інших інструментів фінансового ринку з метою отримання прибутку [11, с. 264-265].

Між реальними і фінансовими інвестиціями існують певні відмінності, які розкриваються у процесі їх руху, тобто в процесі інвестиційної діяльності, яка є підприємницькою, спрямованою на використання інвестиційних ресурсів не на поточне споживання, а на забезпечення кількісного і якісного зростання споживачів у майбутньому, збільшення активів підприємства і утримання на цій основі доходів, дивідендів.

Таким чином, управлінська діяльність підприємства пов'язана з постійним інвестиційним процесом і отриманням доходу. Без одержання підприємством доходу інвестиційна діяльність не здійснюється. Однак досить часто інвестиційні проекти, які реалізують держава чи зацікавлені інвестори, вкладаючи відповідні кошти, покликані задовольняти соціальні потреби суспільства або окремих колективів і територій, що має більш вагоме значення, ніж отримання прибутку.

Інвестиційний проект розробляється, спираючись на визначених припущеннях щодо капітальних і поточних витрат, обсягів реалізації виготовленої продукції, цін на товари, часових меж проекту. Незалежно від якості та обґрунтованості цих припущень, майбутній розвиток подій, пов'язаних з реалізацією проекту, завжди не однозначний. Це є основною ознакою будь-якої підприємницької діяльності. У цьому зв'язку практика інвестиційного проектування постійно стикається з умовами невизначеності і ризику.

Під невизначеністю розуміється стан неоднозначності розвитку визначених подій у майбутньому, ступінь цього незнання і неможливість точного пророкування основних величин і показників діяльності підприємства та реалізації інвестиційного проекту. Невизначеність – це об'єктивне явище, що, з одного боку, є середовищем будь-якої підприємницької діяльності, з іншого – це причина постійних турбот конкретного підприємця. Повне уникнення невизначеності, тобто створення однозначних умов протікання бізнесу, є наскільки бажаним для кожного підприємця, настільки ж і неможливим. У той же час невизначеність не можна трактувати як винятково

негативне явище. В умовах ринкової економіки це може обіцяти додаткові можливості, що не були помітні на самому початку інвестиційного проекту.

Отже виникає питання, чи можна навчитися керувати невизначеністю на загальному рівні та на рівні підприємства? Вважаємо, що ні. А чи можна приймати рішення в умовах невизначеності? На нашу думку, можна і потрібно. Адже саме в цьому полягає запорука успіху реалізації інвестиційного проекту. Найбільш простий підхід до прийняття рішень в умовах невизначеності – це їх глибоке і всебічне обґрунтування. Не можна не враховувати і таке явище, як інтуїція підприємця. Успіх підприємницької діяльності в такому випадку цілком залежить від його таланту. Але навіть найталановитіший бізнесмен не може оцінити, скільки додаткових можливостей він упустив на шляху до цього успіху і у скількох випадках цей успіх був би більшим, якби використовувалися ці можливості.

Тому прийняття інвестиційних рішень, що базуються на інтуїції підприємців, є недосконалим і, як правило, неефективним. Необхідною умовою обґрунтування господарського рішення в умовах невизначеності є її опис в кількісних категоріях та оцінка за допомогою економічних і соціальних показників та математичних понять.

Наприклад, при оцінці ефективності капітальних вкладень велике значення має валовий прибуток, що визначається добутком об'єму реалізації і ціни товару. При оцінці будь-якого показника ефективності, наприклад внутрішньої норми прибутковості, ми прогнозуємо обсяг реалізації однозначно, тобто у вигляді конкретного числа, скажемо 15000 виробів у рік. У той же час зрозуміло, що в дійсності реальний обсяг реалізації може бути як меншим, так і більшим. Це і є відображенням невизначеності. Тому рівень невизначеності інвестиційного проекту стосовно обсягу реалізації може визначатися деяким інтервалом, наприклад 13500 – 16500 виробів в рік. Така оцінка, на нашу думку, є більш природною з позиції майбутньої реалізації проекту.

Наголосимо на ще одній важливій перевазі такої оцінки. Вона стосується відповідальності менеджера підприємства, що прогнозує будь-який показник інвестиційного проекту. Є очевидною неможливість точного прогнозування, оскільки менеджер "відповідає" за цей прогноз, тягар цієї відповідальності постійно тисне на нього, змушуючи приймати досить песимістичні рішення. Однак майже завжди можна вказати достатньо широкий інтервал значень, у який прогнозований показник обов'язково потрапить. У цьому випадку ступінь відповідальності менеджера знижується, тому що він напевно буде правий.

Такий підхід, на нашу думку, не дозволяє позбутися усіх проблем, оскільки в цьому випадку менеджер, що прогнозує конкретний показник інвестиційного проекту, просто перекладає свою відповідність на особу, що приймає рішення відносно всього проекту загалом. Якщо кожен розмір інвестиційного проекту заданий однозначно, то ухвалення рішення – це звичайна формальна дія. У стані невизначеності такого однозначного рішення немає, тому що інтервали можливих значень по кожному з параметрів інвестиційного проекту породжують інтервал значень ефективності, у нашому прикладі – внутрішньої норми прибутковості. Цей інтервал, як правило, охоплює вартість капіталу, що не дозволяє однозначно прийняти чи відхилити проект. З'являється новий фактор, що є визначальним для ухвалення рішення – фактор ризику.

Припустимо, що внаслідок закладання однієї чи декількох величин (наприклад обсягу реалізації, ціни продукції, питомих втрат електроенергії і т. д.) у виді інтервалів, що відповідає інтервалу значень внутрішньої норми прибутковості, складе 11,2% — 18,5%. Вартість капіталу компанії при цьому дорівнює 14%. Яке рішення варто прийняти – відхилити проект чи ні? Для цього потрібно оцінити ризик негативних для підприємства наслідків. У загальному випадку під ризиком розуміється можливість того, що відбудеться деяка небажана подія. У підприємницькій діяльності ризик прийнято ототожнювати з можливістю втрати підприємством частини своїх ресурсів, зниження планових доходів, появи додаткових витрат у результаті здійснення визначеної виробничої і фінансової діяльності.

Ризик реальних інвестицій (інвестиційного проекту) пов'язаний з можливістю виникнення у процесі реалізації інвестиційного проекту несприятливих подій, які знизять його очікувану ефективність. Цей ризик необхідно оцінювати, обчислювати, описувати та планувати, розробляючи інвестиційний проект [6, с. 374].

Цілком природно, що всі учасники прийняття та реалізації інвестиційного проекту зацікавлені в тому, щоб уникнути повного провалу проекту чи хоча б збитків для себе. В умовах нестабільної економічної ситуації, яка досить часто змінюється, суб'єкти господарської діяльності змушені урахувати величезну кількість факторів та умов, що можуть привести до збитків. З метою уникнення подібних ситуацій чи принаймні зменшення можливих небажаних наслідків в системі реальних інвестицій, необхідно значну увагу приділяти питанням попереднього обґрунтування майбутніх господарських рішень.

Обґрунтування господарських рішень – це підкріплення переконливими доказами відповідності передбачуваного рішення певним критеріям та реальним обмеженням. Наукова обґрунтованість рішень, їх оптимальність залежать, з одного боку, від ступеня досконалості методів, що використовуються у процесі розробки та реалізації рішень, з іншого – від рівня опанування менеджерами комплексу наукових методів, що використовуються для обґрунтування і прийняття господарських рішень [5, с. 66].

Вибір методів для обґрунтування конкретних господарських рішень має містити:

- аналіз господарської задачі щодо її змісту, можливості формалізації;
- вибір методів для пошуку оптимального варіанта рішення;
- визначення правил і умов застосування обраних методів.

Василенко В.О. виділяє три основні підходи до обґрунтування та вибору рішень:

- концепція математичного вибору рішень (нормативний підхід);
- якісно – предметна концепція (дескриптивний підхід);
- комплексна концепція рішень [2].

Математичний підхід передбачає при обґрунтуванні та прийнятті господарських рішень використання нормативних моделей вибору найкращих альтернатив на основі заданого критерію та ситуації, у якій приймається рішення. В основі методу дескриптивних моделей лежить поведінкова теорія прийняття рішень,

яка має яскраво виражений пояснювальний характер. Тобто ці моделі дають відповідь, як приймаються рішення і як вони враховують умови та процеси, що відбуваються в реальному житті. Проте відповіді на те, які мають бути рішення, дескриптивні моделі не дають.

Компенсувати недоліки і краще використати переваги цих двох груп методів дозволяє комплексне використання нормативних і дескриптивних моделей. Застосування цих методів дає можливість знижувати невизначеність у процесі обґрунтування рішення та підвищує ефективність управлінської діяльності. Сполучення формальних і неформальних підходів дозволяє широко використовувати експертні оцінки, сконцентрувати їх на критичних аспектах проблемної ситуації, за якої приймається рішення, а також на пропонувані альтернативах розв'язання проблеми.

Суть економічного обґрунтування управлінських рішень, пов'язаних з реальними інвестиціями, полягає у відпрацюванні прийняття раціональних управлінських рішень для формування оптимальної структури інвестиційних ресурсів підприємства і їх використання з метою максимізації доходів, досягнення фінансової стабільності, платоспроможності підприємства [8, с.79].

Для економічного обґрунтування господарських рішень, пов'язаних з інвестиційним менеджментом, що передбачає вибір оптимальних варіантів управлінських рішень, необхідна система показників, а саме – статистична техніко-економічна інформація про результати роботи підприємства, наявність та стан використання його ресурсів, а також відповідні експертні оцінки фахівців високої кваліфікації.

На основі зібраного масиву достовірної аналітичної інформації будується статистична оптимізаційна модель показників економічного обґрунтування управлінських рішень, пов'язаних з системою реальних інвестицій на підприємстві. Остання становить перелік параметрів, що визначають ефективність інвестиційного проекту, об'єднаних в одне ціле за допомогою регресійних рівнянь [8, с. 81].

На основі проведення багатофакторного регресійного аналізу, що передбачає, зокрема, визначення коефіцієнтів регресії, залишкової дисперсії, відсів незначних параметрів рівняння регресії при багатоступеневому аналізі, одержуємо оптимальні значення показників витрат і прибутку підприємства від впровадження реальних інвестицій. Після одержання прогностичних оцінок прибутку за результатами реалізації інвестиційного проекту відбувається остаточне прийняття обґрунтованого господарського рішення, пов'язаного з реальними інвестиціями на підприємстві.

Список літератури

1. Белінський П.І. Менеджмент виробництва та операцій [Текст]: підручник / П.І. Белінський. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 624с.
2. Василенко В. О. Теорія і практика розробки управлінських рішень [Текст]: навчальний посібник для студ. вищих закл. освіти / В. О. Василенко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 420с.
3. Василенко О. В. Інноваційний менеджмент [Текст] / О. В. Василенко, В. Г. Шматко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 440с.
4. Дерлоу Д. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень [Текст]: Пер. з англ. – К.: Наукова думка, 2001. – 242с.
5. Клеменко С. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків [Текст]: навч. посібник / С. М. Клименко, О. С. Дуброва. – К.: КНЕУ, 2005. – 252с.
6. Лук'янова В. В. Економічний ризик [Текст]: навч. посібник / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К.: Академвидав, 2007. – 464с.
7. Раєвцева О.В. Моделювання процесів формування

-
- господарських рішень на промислових підприємствах з урахування ризику [Текст] / О. В. Раєвнева // Актуальні проблеми економіки. 2011. - №8. - С. 230—233.
8. Слопенко Р. І. Ефективність прийняття управлінських рішень у системі інвестиційного менеджменту авіаційного підприємства [Текст] / Р. І. Слопенко // Актуальні проблеми економіки. — 2008. - №5. - С. 76-82.
 9. Терехух А. А. Концептуальні засади формування господарських рішень [Текст] / А. А. Терехух // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — №3. — с. 179—186.
 10. Фатхутдинов Р. А. Разработка управленческого решения [Текст]: учеб. пособие / Р. А. Фатхутдинов. — М.: Интел — Синтез, 1998. — 208с.
 11. Штангрет А. М. Антикризове управління підприємством [Текст]: навч. посібник / А. М. Штангрет, О. І. Копилюк. — К.: Знання, 2007. — 335с.
 12. Эддоус М. Методы принятия решений [Текст] / М. Эддоус, Р. Стенфинд ; пер. с англ. И. И. Елисеева. — М.: Аудит ЮНИТИ, 2003. - 820 с.

РЕЗЮМЕ

Тимош Игорь

Обоснование хозяйственных решений в системе реальных инвестиций.

Рассмотрены вопросы усовершенствования инвестиционного менеджмента, в частности реальных инвестиций на основе внедрения эффективных инвестиционных проектов, проведено анализ методов экономического обоснования хозяйственных решений. Предложено в процессе обоснования и принятия инвестиционных решений использовать статистическую модель показателей экономического обоснования управленческих решений в системе реальных инвестиций

RESUME

Tymosh Igor

Substantiation of economic decisions in the real investment.

The problems of improvement of investment management, in particular real investment on the basis of the introduction of effective investment projects are considered. The analysis of methods of economic substantiation of economic decisions is carried out. There has been proposed to use a statistical model of economic indicators inform management decisions in the real investment in the course of study and while making the investment decisions.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2011 р.